

Charakteristika urbanistického a architektonického dědictví ve venkovském prostředí

Urbanistické dědictví

- vznik a vývoj prostorové struktury

Podle stupně zachování nebo narušení původní vesnické struktury se vyskytují obce:

- se zachovanou původní strukturou
- s nenarušenou původní strukturou
- s narušenou původní strukturou
- se zbytky původní struktury

Architektonické dědictví

- objekty a soubory objektů, venkovské stavení a vývoj jeho utváření, hospodářské objekty, sakrální stavby, objekty veřejné vybavenosti, výrobní stavby, veřejné prostory a drobnou architekturu

Venkovský středoevropský prostor, vesnické stavby a krajina spojená s venkovským osídlením není samozřejmostí, utvářela se a vyvíjela do dnešní podoby po staletí. Skrývá poselství našich předků o které musíme pečovat a rozvíjet ho.

Historický vývoj vesnického osídlení v na území ČR

Nejstarším vývojem forem osídlení a krajiny se zabývá archeologie a historická geografie.

Historická vesnice vznikla jako samostatně fungující sídelní forma, zajišťující téměř všechny životně potřebné funkce.

Vzniku vesnic předcházela forma rodových dvorců a jejich seskupení, která byla na našem území potvrzena již v období 4.-6. stol. Vesnice před středověkou kolonizací byly malé cca 10 rodin.

Ranná kolonizace - interní, probíhala na našem území koncem 12. a zač. 13. stol. Stabilizovala se síť sídel, ustavily se vztahy mezi venkovem a městy (tržiště).

Druhá fáze středověké kolonizace - německá, velká nebo externí pokračovala ve 13. stol., až do doby husitské.

Nejvýznamnější období do pol. 14. stol., velká aktivita, je také dobou zakládání měst. Vesnice a jejich katastry byly restrukturalizovány (trojpolní hospodářství), stabilizovala se struktura vesnic.

Probíhalo odlesňování ploch vhodných pro získávání orné půdy- agrokultivace. 2.fáze - stagnační, 3.fáze -pozdní, 16-17. stol.

Smysl kolonizací- rovnoměrné rozložení hustoty obyvatel z nadměrně zalidněných oblastí(populační vlny).

Kulturní úroveň na vesnici

Je tvořena složitým komplexem hmotných a nehmotných prvků, vzniklých postupným vývojem osídlení, tradic, plynoucích z charakteru místa a na místo vázaných.

Je to trvalá hodnota, která se s rozvojem funkcí neustále vyvíjí a doplňuje novými prvky, jejichž účinek může být **obohacující, neutrální nebo znehodnocující.**

Kulturní hodnotu vesnice tvoří zejména:

- struktura zástavby, tradiční a novodobá
- architektonicko - historická úroveň zástavby
- úroveň přírodního potenciálu a kvalita životního prostředí.

Architektonicko- historická úroveň

- obce s výrazným výskytem kulturních hodnot (vesnické památkové rezervace - VPR)
- obce s částečným výskytem kulturních hodnot (vesnické památkové zóny - VPZ)
- obce s výskytem kulturních hodnot
- obce s nízkým výskytem kulturních hodnot

Urbanistické dědictví, struktura zástavby

Středověké kolonizace jsou dodnes základem našeho osídlení.

Urbanistické dědictví představuje organizaci a systém zástavby, tak jak se utvářela aby plnila co nejlépe všechny potřebné činnosti spojené se zemědělstvím, chovem dobytka, uskladněním produktů a bydlením. Podle organizace zástavby a prostorové struktury rozlišujeme tyto formy obcí:

obce se soustředěným půdorysem, s kompaktní jednostrannou či častěji oboustrannou zástavbou při komunikaci
silniční a ulicové
návesní silnicovky
vsi návesní

obce s uvolněným půdorysem
řadové (lesní, lánové, řádkové)
hromadné
dvorcové a samoty

Organizace zástavby byla ovlivněna konfigurací terénu, potřebami vycházejícími z místních podmínek obhospodařování půdy, klimatickými podmínkami a dalšími významnými faktory. V centrech našich vesnic, okrajových městských částech je dosud původní struktura dobře patrná.

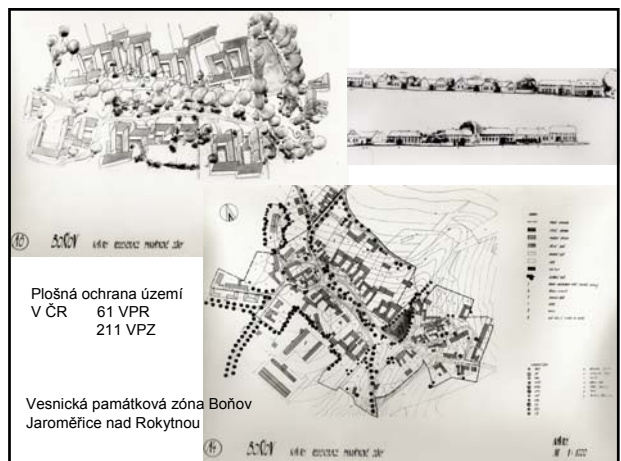
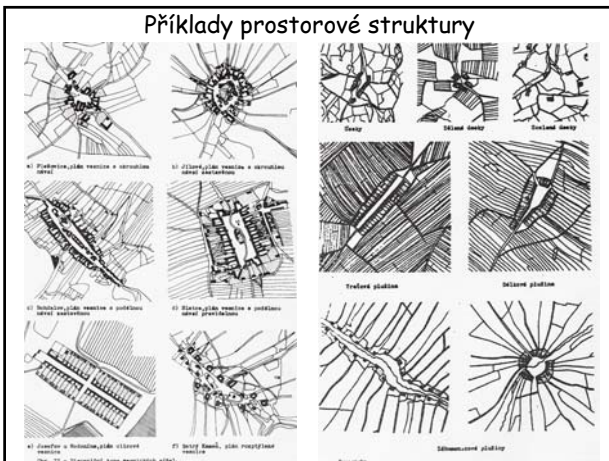
Venkovský prostor –urbanizované území

Tradiční venkovská zástavba

Novodobá venkovská zástavba

Památkové hodnocení sídla

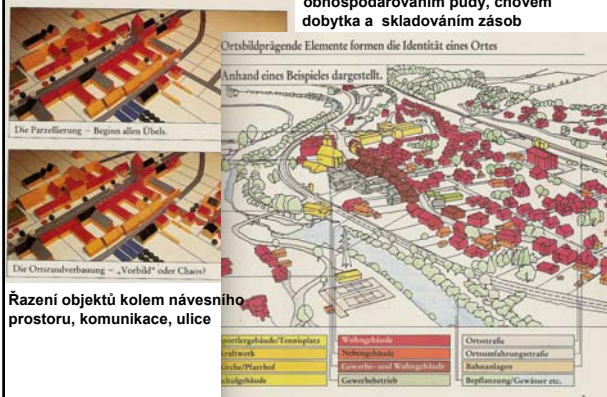

Vesnické struktury příměstské oblasti Brna – Bystrc, Komín

Tradiční struktura venkovské zástavby

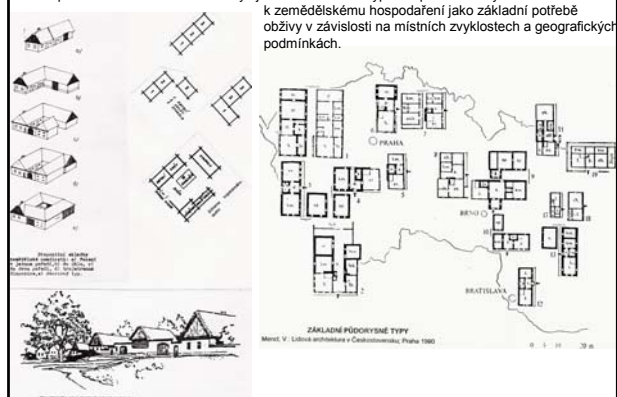
tradiční vesnice plnila kromě bydlení všechny funkce spojené s obživou, obhospodařováním půdy, chovem dobytka a skladováním zásob

Řazení objektů kolem návěšního prostoru, komunikace, ulice

Vývoj venkovského stavení

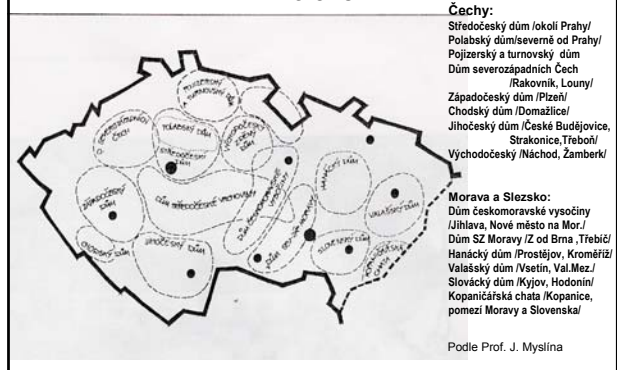
Koncepce venkovského stavení se vyvíjela ze základního typu dle potřeb rodiny a ve vztahu k zemědělskému hospodaření jako základní potřebě obživy v závislosti na místních zvyklostech a geografických podmínkách.

Základní typy venkovského stavení a zemědělské usedlosti

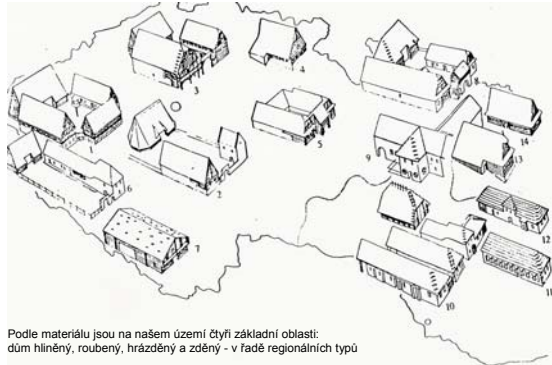
- Jednotraktový /jednostranný/ typ** - všechny provozy jsou řazeny za sebou v pořadí: obytná část, chlév a stodola /původně klet/. Objekt je protáhlého obdélníkového půdorysu a tvoří jeden celek, je orientován obvykle kratší stranou ke komunikaci nebo návsi.
- Dvoustranný typ** - při jedné straně pozemku zůstávají objekty obytné části a chlévů, stodola je otočena k zadní straně a nenavazuje přímo na ostatní objekty
- Dvoustranný hákový typ** - celá obytná část je otočena do návsi, navazují na ni chlévy a stodola v kolmém nebo tupém úhlu. Obytná část s chlévy je propojena přestřešeným náspem pro přístup do chléva. Háková dispozice je typická pro Jižní Moravu, Moravské Slovácko a Hanou.
- Trojstranný typ** - má řazené objekty ze tří stran kolem prostorného dvora s hnojištěm proti vjezdu. Obytné stavení je obráceno štítovou stranou do návsi. Na protější straně je výměnek, případně další chlévy. Stodola je umístěna na kratší straně proti vjezdu. Typ je obvyklý v Jižních Čechách.
- Čtyřstranný typ** usedlosti se vyvinul z trojstranné dispozice nástavbou hospodářského objektu, nejčastěji sýpkou nebo kůlny nýd vjezdovou část. Čtyřstranná dispozice je někdy uváděna jako typ pro zbohatlé sedláky- statkáře, odtud název statek.

Základní typy lidového domu v Čechách a na Moravě

Podle Prof. J. Myslína

Základní typy lidového domu

Podle materiálu jsou na našem území čtyři základní oblasti: dům hlíněný, rouběný, hrázděný a zděný - v řadě regionálních typů

ZÁKLADNÍ TYPY LIDOVÉHO DOMU
Marek V. Lichka architektura v České republice, Praha, 1999

Slovácko

Českomoravská vysočina

Jihočeská vesnice

Hanácká vesnice

Zprac. arch. O. Máčel

Historické kulturní dědictví venkova,

objekty venkovského bydlení se zachovaly v podobě rekreačních chalup

Možnosti zachování a využití urbanistického a architektonického dědictví na venkově

- Pochopit a respektovat řád vesnické zástavby
- Zachovat charakteristické venkovské struktury a historicky cenné objekty lidové architektury
- Kultivovat stávající zástavbu a veřejné venkovské prostory, dotvářet je novými prvky
- Zachovat kulturní hodnoty včetně udržení a obnovení tradic, zvyků a folkloru na venkově
- Novou zástavbou dotvářet stávající struktury. Pokud se jedná o zástavbu lokalit nenavazujících přímo na historickou zástavbu, není důvod pro regulaci a přejímání prvků původní zástavby

Venkov - prostor pro bydlení

Rozvojové lokality určené pro bydlení v intencích ÚP

- Typy zástavby: - rodinné domy (řadové, dvojdomky volně stojící, atriové aj.)
 - rodinné domy venkovského typu - se zázemím
 - viladomy – nová kategorie, převážně v příměstských oblastech
 - bytové domy

Ekologická vesnice

Návrat k principům k venkovskému životu bez současných možností a technické vybavenosti není na místě. Je třeba nalézt takový model, který by umožňoval využití kvalit venkovského prostoru ve vazbě na krajinu, kulturní hodnoty a zdravý životní styl.

- Zachovat a zlepšovat kvalitu ŽP venkovského prostoru, vesnic a krajiny, která je obklopuje a dotváří venkovský prostor
- Nalézt rovnováhu funkčního využití krajiny, zemědělství, lesního hospodářství a mimoprodukčních ploch
- Zachovat a dotvořit fungující ekosystémy v krajině
- Vytvořit podmínky pro limitní systém využití přírodních zdrojů
- Důsledně zachovávat kulturní hodnoty vesnice a vesnické krajiny a vytvářet nové K.H.
- V rozvojových programech regionálních i nadregionálních podporovat místní specifika ve všech funkcích.

Suburbanizace v zázemí větších měst

suburbanizace je dlouhodobý urbanizační proces vytváření suburbii s více nebo méně hodnotnou zástavbou

Lokalita RD s veřejnými prostrami

Zástavba rozvojových lokalit bydlení

Příklad – Sokolnice u Brna

Katalogové rodinné domky, běžná nabídka

Diamant

Diamant

Smaragd

Jantar

Jantar

Novostavby ve venkovském prostředí, současná architektonická tvorba

Cernošice

Usti nad labem

Atraktivní novostavby našich umělců a zpěváků

Závěrečné zhodnocení

- **Venkovský prostor** je místem, kde velká část naší populace bydlí a chce bydlet.
 - **Venkovský prostor** je místem, kam se uchylujeme, abychom načerpali energii, zregenerovali svůj organismus na čerstvém vzduchu, v krajině, v lese.
 - **Venkovský prostor** skýtá možnosti kulturního vžití, jsou zde historické památky ze všech slohových období, CHKO, významné krajinné prvky.
 - **Venkovský prostor** obsahuje lokality a prvky využitelné v oblasti cestovního ruchu, ve vazbě na rekreační aktivity.
 - **Venkovský prostor** poskytuje přírodní zdroje vody, ekologických energií
 - **Venkovský prostor** umožňuje vedení dopravní infrastruktury
 - **Venkovský prostor** skýtá plochy pro rozvoj podnikatelských aktivit, v omezené míře i výrobních ploch.
- Předpokladem je takový rozvoj, který bude vycházet z koncepce udržitelného rozvoje území.**